

CIV-CARE_P001-18plus

Position Paper

Indirecte participatie en structurele stemvervangning

Datum: 18 januari 2026

Versie: v1.00

Reeks: CIV-CARE P001-18plus – Normatieve Position Papers

Status: Officieel kaderdocument

Voorwoord (uniform CIV-CARE)

Deze position paper maakt deel uit van de **CIV-CARE P001-18plus reeks**: een samenhangend geheel van normatieve en juridisch-duidende documenten die **structurele mechanismen binnen volwassenenzorg en dwangcontexten (18+)** analyseren en begrenzen.

De CIV-CARE P001-18plus position papers:

- zijn **thema- en mechanismegericht**, niet casusgericht;
- functioneren als **modulair toetsingskader**;
- zijn bedoeld voor gebruik door **rechtbanken, toezichthouders, klachtencommissies en bestuursorganen**;
- beogen herstel van **rechtsstatelijke proportionaliteit, participatie en menselijke maat**.

Deze documenten zijn complementair aan wet- en regelgeving en vervangen geen wettelijke toetsing, maar maken **structurele risico's zichtbaar** die in individuele procedures vaak slechts indirect of gefragmenteerd worden onderkend.

1. Doel en positionering

Deze position paper beschrijft **indirecte participatie en structurele stemvervangning** als een **structureel mechanisme** binnen volwassenenzorg en aanverwante zorg- en beschermingsketens, in het bijzonder waar sprake is van **dwang, drang of feitelijke afhankelijkheid**.

Indirecte participatie wordt in deze paper gepositioneerd als:

- een **procedureel machtsmechanisme**;
- een **vervangning van directe zeggenschap** door vertegenwoordiging;
- een **ketenversterkend patroon** dat structurele zorgafhankelijkheid faciliteert.

De paper functioneert als **verdiepende toetsingspaper**, vaak volgend op signalering van triangulatie.

2. Kernbegrippen

2.1 Indirecte participatie

Onder **indirecte participatie** wordt verstaan:

het betrekken van de betrokkene bij besluitvorming uitsluitend via derden, samenvattingen of representatie, zonder directe, gelijkwaardige en controleerbare deelname aan het besluitvormingsproces.

2.2 Structurele stemvervangning

Onder **structurele stemvervangning** wordt verstaan:

het duurzaam innemen van de stem van de betrokkene door professionals, vertegenwoordigers of instanties, zonder dat sprake is van een aantoonbare, tijdelijke en proportionele noodzaak.

Indirecte participatie en structurele stemvervangning zijn:

- geen incidentele beschermingsmaatregelen;
- geen neutrale organisatorische keuzes;
- maar **structurele patronen met juridische en normatieve consequenties**.

3. Juridisch en normatief kader

Indirecte participatie en stemvervangning raken aan fundamentele rechtsbeginselen en wettelijke verplichtingen, waaronder:

- **Zorgvuldigheidsbeginsel** (Awb art. 3:2);
- **Motiveringsplicht** (Awb art. 3:46);
- **Evenredigheidsbeginsel** (Awb art. 3:4 lid 2);
- **Participatie- en informatieplichten** (WGBO);
- **Minst ingrijpende zorg en herstelgerichtheid** (WvGGZ art. 2.1 en 2.2);
- **Eerbiediging van privéleven en autonomie** (art. 8 EVRM);
- **Effectieve rechtsbescherming** (art. 13 EVRM);
- **Gelijke erkenning voor de wet en ondersteuning bij besluitvorming** (CRPD art. 12).

Deze normen zijn **verplichtend en niet facultatief**.

Stemvervangning is juridisch slechts toelaatbaar indien zij **tijdelijk, proportioneel en toetsbaar** is.

4. Indirecte participatie als ketenmechanisme

Indirecte participatie functioneert binnen volwassenenzorg zelden op zichzelf. In de praktijk vormt zij een **versterkend mechanisme** binnen bredere ketendynamiek, waaronder:

- **Triangulatie**
(→ CIV-CARE_P001-18plus_PP_Triangulatie-als-structureel-mechanisme-binnen-volwassenenzorg);
- **Narratiefvorming en dossierconstructie**
(→ CIV-CARE_P001-18plus_PP_Narratiefvorming-en-dossierconstructie-als-machtsmechanisme);
- **Informele derden en schijnmandaat**
(→ CIV-CARE_P001-18plus_PP_Informele-derden-en-schijnmandaat-binnen-zorgketens);
- **Verantwoordelijkheidsdiffusie**
(→ CIV-CARE_P001-18plus_PP_Verantwoordelijkheidsdiffusie-en-ketenafscherming).

Indirecte participatie legitimeert besluitvorming **zonder directe tegenspraak**.

5. Kenmerkende verschijningsvormen

Indirecte participatie en structurele stemvervangings zijn herkenbaar aan onder meer:

- besluiten genomen op basis van samenvattingen of representatie;
- structurele afwezigheid van de betrokkene bij overlegmomenten;
- spreken *namens* de betrokkene zonder verifieerbaar mandaat;
- gelijkstelling van afwijkende meningen aan gebrek aan inzicht;
- langdurige voortzetting van vertegenwoordiging zonder herbeoordeling.

6. Gevolgen

6.1 Voor betrokkenen

- verlies van directe zeggenschap;
- ondermijning van autonomie;
- verminderd correctievermogen;
- toename van afhankelijkheid en passiviteit.

6.2 Voor het systeem

- afname van transparantie;
- verarming van besluitvorming;

- zelfversterkende zorglogica;
- verhoogd risico op langdurige zorg zonder perspectief.

7. Toetsingscriteria (geactualiseerd)

Van juridisch problematische indirecte participatie of stemvervangende sprake indien één of meer van de volgende **objectief vaststelbare omstandigheden** zich voordoen:

1. Betrokkene participeert niet rechtstreeks terwijl dit mogelijk is;
2. Vertegenwoordiging wordt toegepast zonder aantoonbare noodzaak;
3. Stemvervangende wordt niet periodiek herbeoordeeld;
4. Besluitvorming is gebaseerd op gefilterde of indirecte informatie;
5. Afwijkende standpunten worden geïnterpreteerd als risico of onvermogen.

Escalatielogica:

Indien bovenstaande criteria aanwezig zijn, dient verplicht te worden getoetst op triangulatie, narratiefvorming, schijnmandaat en zorgbestending conform de overige CIV-CARE P001-18plus position papers.

8. Gebruik binnen CIV-CARE dossiers

Deze position paper fungeert als:

- **verdiepingspaper** na signalering van triangulatie;
- **normatief toetsingskader** bij vertegenwoordiging en mandaatvragen;
- **juridisch anker** in bezwaar, beroep, klachten en toezicht.

Voorbeeldformulering:

“De in dit dossier vastgestelde indirecte participatie en structurele stemvervangende vereisen toetsing aan de CIV-CARE P001-18plus position papers inzake triangulatie, narratiefvorming en zorg zonder afbouw.”

9. Juridische kwalificatie en slotbeschouwing (uniform CIV-CARE)

Indirecte participatie en structurele stemvervanging vormen geen neutrale beschermingspraktijk, maar een **procedurele ingreep met verstreckende rechtsstatelijke gevolgen**.

Juridisch kwalificeert dit patroon als:

- geen strafrechtelijke beschuldiging;
- **bestuursrechtelijk onzorgvuldig handelen** bij ontbreken van directe participatie;
- potentieel **civielrechtelijk relevant** bij aantoonbare schade;
- **mensenrechtelijk relevant** waar autonomie en gelijkheid structureel worden geraakt.

Deze position paper markeert indirecte participatie als **kritisch kantelpunt** binnen volwassenenzorg en als aanleiding voor normatieve en juridische correctie.

CIV-CARE P001-18plus – Position Paper

opgesteld door:

Alexander Groenheide
Voorzitter | Stichting De kamer van Sociale Waarden
Menselijke waardigheid als fundament.

info@dekvsw.nl | www.dekvsw.nl

 06 53 44 50 54

 Laurastraat 87, 6471 JJ Eygelshoven

 KVK: 97098817 | RSIN: 867909274

W: DeKvSW.nl

CIV initiatieven:

CIV-CARE.nl | CIV-RAMP.nl | CIV-CAMP.nl | CIV-CALL.com

Burgerschapseducatie/ theater en filmeducatie: Ubuntukids.nl

DE KAMER VAN SOCIALE WAARDEN